

Crkvari – crkva Sv. Lovre u 2006. godini

Crkvari – St. Lovro Church 2006

Tatjana Tkalčec

Primljeno/Received: 31.01.2007.
Prihvaćeno/Accepted: 08.02.2007.

Ovogodišnja istraživanja bila su zaštitnoga karaktera. Istraživana je površina kojom je trebalo provesti cijevi za odvod krovne i podzemne vode s prostora sjeverne sakristije. Pronađeno je 24 grobova. Najvrjednije rezultate dalo je istraživanje samog ruba padine središnjeg uzvišenja na kojem specifična stratigrafija i taloženje slojeva pružaju podatke o vremenu iskopavanja obrambenog jarka i načinu gradnje, odnosno učvršćivanja ruba zaravni gradišta.

Ključne riječi: arheološka istraživanja, Crkvari, crkva Sv. Lovre, groblje, srednjovjekovno gradište, obrambeni jarak, kasni srednji vijek

Key words: archaeological research, Crkvari, St. Lovro Church, cemetery, medieval hillfort, defence ditch, Late Middle Ages

Gotička, kasnije barokizirana, crkva Sv. Lovre podignuta je na izdvojenom brežuljku (207,10 m n/m) uza selo Crkvari, u općini Orahovica, Virovitičko-podravska županija (Tomičić, Tkalčec 2005a, 15, karta 1). Podno crkve, na sjevernoj padini brijega prema selu, nalazi se današnje groblje. Srednjovjekovno groblje prostiralo se neposredno oko crkve, a prema kazivanju mještana ostaci ljudskih kostiju pronalazeni su i na površini današnjih vinograda koji se nalaze istočno i jugoistočno od crkve, na padinama brda koje je izvorno činilo prirodnu cjelinu sa sadašnjim položajem na kojem se nalazi crkva Sv. Lovre. To je groblje u srednjem vijeku iskopom obrambenoga jarka preinačeno u gradište. Iskopom dubokoga opkopa, dijelom se formirao i zemljani bedem (Tkalčec 2006a, 23, slika 1). Središnja zaravan je u tlocrtu blago pravokutnoga oblika 50 x 30 m, zaobljenih uglova. Detaljno je totalnom geodetskom stanicom snimljena situacija konfiguracije terena na istočnome području. Izmjerom je ustanovljeno da je jarak na ovome dijelu u svome podnožju širok oko 2, 5 m. Je li to i njegova izvorna širina, upitno je jer obrambeni jarak mještani danas koriste kao kolni put. Prema izmjeri totalnom stanicom udaljenost između ruba padine središnjeg uzvišenja (pri vrhu) i ruba padine bedema (takoder pri vrhu) je 12,20 m. Bedem nije visoko zasipavan, već se sastoji od „viška zemlje“, odnosno od zemlje koja je tu dospjela ukopavanjem jarka. Tako visinska razlika između središnjeg uzvišenja (∇ 207,10 m) i bedema (∇ 203,622 m), ustvari, prati prirodni pad brijega u koji je usječen obrambeni jarak (dno – ∇ 202,407 m), odnosno središnja zaravan nadvisuje bedem za 3,5 m, a dno jarka za 4,7 - 5 m.

O poznatim povijesnim podacima te spoznajama povjesničara umjetnosti o crkvi Svetoga Lovre pisano je na više mjesta u člancima i izvješćima o dosadašnjim arheološkim iskopavanjima te ih na ovome mjestu nećemo ponavljati (Tomičić et al. 2004, 157; Tomičić, Tkalčec 2005a, 14; Tkalčec 2006a, 24).

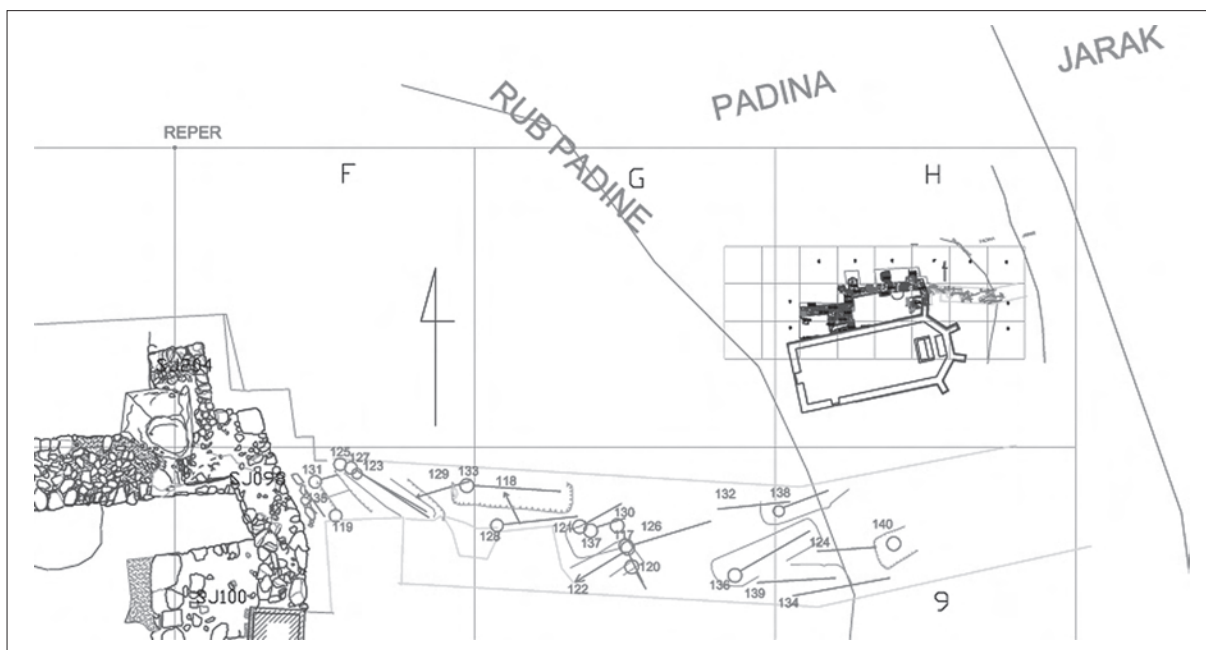
Nakon sondažnih arheoloških istraživanja Konzervatorskog odjela u Osijeku 2001. g., unutar i izvan crkve, Institut za arheologiju je godine 2003. započeo sa sustavnim arheološkim istraživanjima lokaliteta na prostoru sjeverno uz lađu i svetište današnje crkve Svetoga Lovre. Otkriveni su temelji srednjovjekovne sjeverne sakristije koja je kao kapela korištena do u razdoblje novoga vijeka. Unutar

toga prostora pronađeni su brojni srednjovjekovni i ranonovovjekovni ukopi pokojnika. U najdubljem sloju otkriveni su grobovi koji datiraju prije podizanja sakristije i prije podizanja gotičke crkve Svetoga Lovre. Osim tlocrta srednjovjekovne sakristije poduprte trima potpornjacima, istraživanjem je na sjevernome dijelu otkriven i dio gabarita srednjovjekovnog zida koji ukazuje na postojanje arhitekture zapadno od današnje crkve (Tomičić, Tkalčec 2005a; Tomičić, Tkalčec 2005b; Tkalčec 2006a).

Kampanja 2006. godine je, ustvari, za razliku od prethodnih triju sezona sustavnog istraživanja, predstavljala zaštitno iskopavanje radi istraživanja prostora ruba središnjeg uzvišenja gradišta na kojem je trebalo postaviti drenažne cijevi, odnosno cijevi koje će odvoditi krovnu kao i podzemnu vodu s prostora sjeverno uz temelje gotičke crkve Sv. Lovre, odnosno iz arheološki otkrivene sjeverne gotičke sakristije uz crkvu. Kako bi se izabrala točna površina na kojoj je najpraktičnije poduzeti izvedbu tih hidroizolacijskih radova i na kojoj bi se naišlo na što manje zidanih struktura pod zemljom, prije samih iskopavanja obavljena su geofizikalna ispitivanja.¹ Rezultati tih ispitivanja uputili su nas na to da se preko današnjeg prilaznog puta, podno sjeverne padine središnjeg uzvišenja nalazi zidana struktura. Čitav sklop zidova registriran je zapadno od ulaza u crkvu Svetog Lovre. Za arheološki iskop za drenažu pokazala se najpovoljnijom površina istočno od apside sakristije (slika 1).²

1 Geofizikalna ispitivanja (georadarom i geoelektrikom) obavio je Gearh d.o.o. Ljubljana, odnosno Branko Mušič s pomoćnicima.

2 Na toj su površini registrirane plitke zidane strukture ili kamenje, a na većim dubinama nije zamijećeno postojanje zidova koji bi otežavali provođenje drenažnih cijevi u ovim zaštitnim radovima. Stoga je otvorena površina koja obuhvaća liniju kvadranta □ F-1/9. Odlučilo se pristupanju otvaranja "rova" širine 2 m, koji od zapada prema istoku ide gornjom polovinom spomenutih kvadranta, odnosno subkvadrantima c i d. Iskop za ispusne drenažne cijevi je, dakle, započet odmah istočno od apside sakristije SJ 098, odnosno u □ F9d, teče prema istoku kroz G9c,d, da bi u H9cd blago zakrenuo prema sjeveroistoku. Do tako postavljenog iskopa došlo je zbog odabira najlakšeg dijela za iskop (kako bi se što ekonomičnije arheološki istražila potrebna površina). Okolna površina na rubu padine središnjeg uzvišenja, iako je prije arheoloških istraživanja raskršćena, ispod današnje razine tla bila je puna gustog korijenja drvca koje bi uvelike usporavalo i otežavalo radove. U □ 19 istraživanja su se kratko odvijala jer se već nalazi gotovo pri samome dnu probijenog jarka, odnosno na toj površini se ispod recentnog humusa nalazi sterilan sloj.

Sl. 1. Situacijski plan 2006. (izradila T. Tkalčec)

Fig. 1. Situation plan 2006 (composed by T. Tkalčec)

Iskopavanja su vezana na koordinatnu mrežu postavljenu 2003. godine, na osnovi kvadranta veličine 5 x 5 m, a vezanih na apsolutni koordinatni sustav totalnom geodetskom stanicom. Iskop širine 2 m, sezao je prosječno u dubinu također od 2 m.³ Arheološka istraživanja su obavljena na površini od 25,5 m², u razdoblju od 5. do 17. rujna.⁴ Prethodila su im geofizikalna ispitivanja i izrada izvedbenog projekta sanacije i hidroizolacijskih radova,⁵ a nakon iskopavanja uslijedila je njihova izvedba na prostoru ovogodišnjeg iskopa.⁶

Kako u ovome izvještaju nije moguće dati detaljan opis svih zabilježenih stratigrafskih jedinica i njihovih složenih međusobnih odnosa, što je izneseno na drugome mjestu (Tkalčec 2006b, 11-29), tek ćemo u glavnim crtama izložiti ovogodišnje rezultate.

Prigodom samih istraživanja bila je jasno uočljiva velika razlika u stratigrafiji zapadnog dijela iskopa (□ F9d i dio G9c) od istočnog (□ G9d i H9c). Na istočnome dijelu istraživane površine, odnosno na padini zaravni srednjovjekovnoga gradišta, tijekom srednjovjekovnog

razdoblja odvijale su se drukčije ljudske intervencije nego na prostoru same središnje zaravni. Nataloženi, odnosno oblikovani slojevi te ukopi i zapune u vezi su s građevinskim radovima obavljanima pri iskopavanju obrambenog jarka te, vjerojatno, učvršćivanja padine središnjeg uzvišenja (slika 2), a s druge strane na istome su mjestu razlučeni i slojevi i grobne cjeline starije od vremena formiranja obrambenog jarka – što je izuzetno važno za interpretaciju lokaliteta u cjelini. Prema materijalu iz zapuna vodoravno položenih greda ili pak iz slojeva paljevine na rubu središnjega uzvišenja, preliminarno zaključujemo da je obrambeni jarak raden u razdoblju kasnoga srednjega vijeka. Radi se o razdoblju samoga izmaka kasnoga srednjega vijeka, a ne prijelaza razvijenog u kasni srednji vijek iz kojega potječe znatni dio grobova, datiranih prije izgradnje gotičke crkve i sakristije. Pojedini grobovi (132 i 124) koji ne pripadaju novovjekovnome horizontu, a s druge strane su preslojili još starije grobove (138 i 140), predstavljaju zatvorene cjeline ključne za dataciju obrambenoga jarka, čiji ukop ih je presjekao. Prije rezultata C14 analiza možemo reći da jarak nije građen prije 15. stoljeća te da se na njegovome mjestu prostiralo groblje.

Ukupno je tijekom istraživanja Instituta za arheologiju 2003. - 2005. g. zabilježeno 116 grobnih cjelina (Tomičić, Tkalčec 2005a, 16-20, 22-23, tablica 1; Tkalčec 2006a, 27-28, tablica 1). Godine 2006. dovršeno je istraživanje grobova 110 i 111 unutar sjeverne sakristije, a radi se o grobovima iz horizonta ukopavanja na lokalitetu prije gradnje crkve i sakristije. Na prostoru istočno od sakristije, tj. na prostoru rova, iskapanoga za ispuštanje vodenih voda, zabilježeno je 24 grobnih cjelina (tablica 1). I ovdje možemo razlučiti ukope iz razdoblja novoga vijeka i srednjega vijeka i to iz faza prije i poslije izgradnje gotičke crkve i sakristije. Novom vijeku pripadaju grobne cjeline br. 117, 118, 119, 120, 123, 125, 127. I među njima postoje takvi međuodnosi da su pojedini pokojnici ukopani jedan iznad drugoga. Tako je grob 117 ukopan iznad groba 120, vjerojatno u istu grobnu raku. U istoj grobnoj ruci pokopani su najprije odrasla osoba (grob 127), a nad njom veće dijete ili adolescent (grob 125) koji je oko pojasa imao kožni remen s brončanom kopčom i ukrašenim aplikama, a iznad

3 □ F9d i dijelu □ G9c, nakon skidanja površinskog sloja, recentnog humusa SJ 001, iskop je sužen na 1 m, kako bi se što manje oštetila pojava kamenja SJ 277 i SJ 278. Stoga je na ukupno istraživanoj površini od 25,5 m² istraženo oko 35 m³ zemlje.

4 Istraživanja se odvijaju u sklopu znanstvenog projekta *Srednjovjekovno arheološko nasljeđe Hrvatske* (5.-16. st.), čiji je voditelj prof. dr. sc. Željko Tomičić iz Instituta za arheologiju u Zagrebu. Projekt *Arheološko-konzervatorskih istraživanja nalazišta Crkvari-crkva Sv. Lovre* financiralo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, a nositelj programa je Grad Orahovica. Voditelj istraživanja 2003. i 2004. g. bio je prof. dr. sc. Željko Tomičić, a 2005. i 2006. g. mr. sc. Tatjana Tkalčec. Uz voditeljicu je u istraživanjima 2006. g. sudjelovala dr. sc. Tajana Sekelj Ivančan (zamjenica voditeljice), potom Kristina Vodička, dipl. arheologinja iz Konzervatorskoga odjela u Požegi, apsolvantica arheologije Dragana Rajković i student 1. godine arheologije Ivan Valent. Pomoćnu ekipu činila su petorica radnika iz okolice Crkvara, odnosno iz Nove Jošave, Šumeda i Orahovice.

5 Izvedbenu projektnu dokumentaciju izradio je Geoexpert-Projekt d.o.o., odgovorni projektant Božidar Magdalenčić, ovlašteni dipl. ing. grad.

6 Radove je izvodila tvrtka Građevinar d.o.o. iz Našica, koju zastupa direktor Pavo Radan. Poslije dovršenja iskop je zatrpan. Obnovljen je pokrov nadstrešnice ter-papirom nad sjevernom sakristijom i to u dva navrata: prvi put tijekom arheoloških istraživanja, a drugi put nakon nevremena u siječnju 2007. Za hidroizolacijske radove na toj površini nije bilo dovoljno novčanih sredstava.

Sl. 2. Pogled na dio južnog profila iskopa na padini središnjeg uzvišenja gradišta (foto: T. Tkalčec)

Fig. 2. View of a part of the south trench profile on the central elevation slope of the hillfort (photo by T. Tkalčec)

njega također vjerojatno adolescent (grob 123).⁷ Očito se radilo o pokopima koji su se dogodili unutar relativno kraćega razdoblja jer su pokojnici položeni tako da nije došlo do poremećaja kostiju starijih ukopa u raci. Ovi novovjekovni ukopi (osobito grobovi 123, 125, 127) odvijali su se u razdoblju kada je gotička sakristija još uvijek bila u funkciji. To zaključujemo na osnovi specifične stratigrafije. Iznad ukopa raka novovjekovnih grobova naišlo se pri iskopavanju na sloj urušenoga kamena, odnosno urušenih zidanih struktura (SJ 277 i SJ 278) koji vjerojatno potječu od srušene gotičke sakristije. Da je gotička sakristija i u razdoblju novoga vijeka služila u sakralne svrhe, zaključeno je još i u prijašnjim arheološkim istraživanjima (Tkalčec 2006a, 26). Razdoblju srednjega vijeka pripadaju svi ostali grobovi, s time da se luče grobovi iz faze nakon podizanja gotičke crkve i sakristije (grobovi 121, 122, 129, 131) i oni prije podizanja gotičke crkve (svi ostali grobovi),⁸ koji se i po stanju očuvanosti kostiju razlikuju od mladih ukopa – one su izrazito loše očuvane, „trule“. Ovdje treba i ponovo istaknuti grobove 124 i 132 koji zasigurno pripadaju razdoblju kasnoga srednjeg vijeka, a čije će vremenska opredijeljenost dati točniji datum prokopa obrambenoga jarka. Za njih za sada ne možemo reći pripadaju li fazi groblja prije ili poslije podizanja gotičke crkve.

Značajka je novovjekovnih grobova da su pokojnici pokopavani u grobne rake u drvenim ljesovima pričvršćivanim željeznim kovanim čavlima, a za najstariji

horizont ukopa karakterističan je izostanak čavala. Kako su u najstarijem horizontu i kosti vrlo loše očuvane, ne začuđuje nedostatak tragova drvenih ljesova (no ipak bismo upozorili da je na nekima sa sigurnošću ustanovljen – grob 136). Stoga, u slučaju postojanja ljesova u najstarijem horizontu groblja možemo zaključiti da su stranice ljesova bile pričvršćivane drvenim klinovima („tipfnama“), a ne željeznim čavlima.

Od zidanih struktura 2006. godine je u □ F9 definirana samo vanjska temeljna stopa SJ 279 apside sakristije SJ 098, istraživane do 2005. g. (Tkalčec 2006a, 24, sl. 2, 25, sl. 3). Kako je struktura zidova sakristije važna za definiranje slijeda gradnje *crkva-sakristija* ili definiranja njihove istodobne izgradnje, ovdje ćemo iznijeti neka opažanja. Vrh temeljne stope SJ 279 nalazi se na ∇ 206,651 m. Temeljna stopa je oko 28 cm izbočena od linije zida SJ 098. Sa zapadne strane zid SJ 098 također je imao malu istaku (šir. oko 12 cm) – temeljnu stopu, zamijećenu 2005. g. na ∇ 206,691 m. Širina temelja apsidalnog zida gotičke sjeverne sakristije iznosi stoga oko 1,10 cm, što odgovara širini sjevernog zida sakristije SJ 099 (također očuvanog u gabaritima temeljne supstrukcije). Temelje takve širine izgrađeni su za zid SJ 098, čija širina iznosi 80 cm. Dno SJ 279 u □ F9d, dakle na istočnoj strani je ∇ 205,461. Dno SJ 098 u □ F9c, na zapadnoj strani izmjereno 2005. g. jeste ∇ 205,509 m, a dno SJ 099 □ F9c ∇ 205,481 m (vrh temeljne stope s južne strane sjevernoga zida sakristije SJ 099 jeste ∇ 206,050 m). Očito se radi o istodobnoj gradnji, na što ukazuje više čimbenika. Kao zanimljivost za buduće promatranje slijeda gradnji, istaknut ćemo ovom prilikom nanovo dubine zidova temelja kontrafora gotičke crkve u □ F9a – ∇ 205,765 m i dubinu temelja sjevernog zida lađe crkve SJ 174 – ∇ 205,481 na zapadu u □ E9b, tj. ∇ 205,638 na istoku u □ F9a (vrh SJ 174 ∇ 206,69 na zapadu u □ E9b, tj. ∇ 206,64 na istoku u □ F9a) te pliću razinu temeljenja sjevernog zida sakristije zapadno

7 Antropološka analiza još nije dogotovljena u vrijeme pisanja ovoga teksta te se ovdje navode pretpostavljena starost pokojnika na osnovi autoričnih zapažanja pri arheološkim iskopavanjima.

8 Sloj najstarijih grobova SJ 342, odnosno njihovih poremećenih zapuna zabilježen je općenito na ∇ 205,571, konkretno u □ G9d na ∇ 205,236. SJ 342 odgovara SJ 175 iz prijašnjih istraživanja. Zdravica SJ 162 zabilježena je već na ∇ 205,608 u □ G9c.

od kontrafora SJ 207, odnosno pilastra SJ 144, dakle SJ 020 u □ D9d ∇ 206,181 m, odnosno u □ D9c (kod SJ 005/007) ∇ 206,127. Širina zida SJ 005 iznosi 90-ak cm, a njegovih temelja SJ 007 1,17m, što bi odgovaralo mjerama SJ 098 i 099 (s time da je temeljna stopa SJ 007 na ∇ 206,82, što pak odgovara vrhu temeljenja sjeverne lađe crkve zapadno od ulaza u sakristiju u □ D9d – SJ 044 ∇ 206,82 m).

Razvidno je da se za sada ne mogu donositi konačni zaključci o složenoj stratigrafiji spomeničkoga kompleksa na položaju današnje crkve Svetoga Lovre kod sela Crkvara te da sadašnja slika naših saznanja ostavlja nerazjašnjenima, poneka čak ključna, pitanja u vezi funkcije objekta u prošlosti (postojanje pretpostavljenog samostana). Arheološka istraživanja na prostoru ispred zapadnoga portala dala bi zasigurno neprocjenjive rezultate o izvornoj funkciji zidanih struktura zamijećenih geofizikalnim ispitivanjima. No već ovim zaštitnim iskopavanjima dobiveni su vrlo vrijedni podaci o vremenu iskopavanja obrambenog jarka gradišta i načinima učvršćivanja padine središnjeg uzvišenja koji će, nakon konačne obrade i multidisciplinarnog razmatranja, predstavljati u Hrvatskoj rijetka znanstveno i stručno postignute spoznaje o srednjovjekovnim gradištima i njihovim graditeljskim elementima.

Literatura

- Tkalčec T., 2005, *Izješće o arheološkom istraživanju lokaliteta Crkvari – crkva Sv. Lovre od 5. do 17. rujna 2005. godine*, Institut za arheologiju, Zagreb, studeni 2005.
- Tkalčec T., 2006a, Crkvari – Crkva Sv. Lovre 2005., AIA, II, Zagreb, 23-28.
- Tkalčec T., 2006b, *Izješće o arheološko-konzervatorskim istraživanjima lokaliteta Crkvari – crkva Sv. Lovre 2006.*, Institut za arheologiju, Zagreb, studeni 2006.
- Tomičić Ž., Krznar S., Osterman J., Novak M., 2004, Arheološko-konzervatorska i straživanja crkve Sv. Lovre kraj sela Crkvara u općini Orahovica (2003), *ObavijestiHAD* 36(2004)1, Zagreb, 156-162.
- Tomičić Ž., Tkalčec T., 2005a, Crkvari, Crkva Sv. Lovre 2004., AIA, I, Zagreb, 14-24.
- Tomičić Ž., Tkalčec T., 2005b, Crkvari-Sv. Lovro, HAG, 1/2004, Zagreb 2005, 51-52.

Summary

Unlike the previous three seasons of systematic research, the research carried out in 2006 by the Institute of Archaeology on the site of Crkvari – St. Lovro Church, actually represented a rescue excavation with the aim of investigating the edge area of the central elevation of a medieval hillfort, i.e. the narrow area which was necessary to be excavated and investigated for the needs of hydro-isolation works (Fig. 1.). The choice of the area on which the works were to be performed was specified after the geophysical investigations. By means of the geophysical investigations, the existence of built structures under the soil in the area in front of the western portal of the present-day church was discovered. Another discovery was a single wall, placed on the very access path at the bottom of the elevation on which the church has been erected, on its northern side.

During the excavations, 24 graves were recorded (table No. 1). We may differentiate between burials from the periods of the Modern Times and the Middle Ages, more precisely the phases before and after the construction of the Gothic church and sacristy. The grave entities No. 117, 118, 119, 120, 123, 125 and 127 date from the Modern Times. All of the remaining graves belong to the period of the Middle Ages, while it may be differentiated between the graves from the phase after the construction of the Gothic church and sacristy (graves No. 121, 122, 129, 131) and those dating from before the construction of the Gothic church (all of the remaining graves), which also differ from the more recent burials by the state of the bones preservation – they are extremely badly preserved, “putrid”. The graves No. 124 and 132 are to be mentioned in particular. They certainly belong to the period of the Late Middle Ages and their temporal classification shall provide us with a more accurate date when the defence ditch was dug. We are currently unable to say whether they belong to the cemetery phase of before or after the construction of the Gothic church. Before the C14 analyses results and on grounds of the stratigraphy and the datable finds from the key layers, we may preliminarily say that the ditch was not built before the 15th century and that a cemetery existed on its position.

This year's rescue excavations resulted in valuable information on the time the settlement defence ditch was dug and the modes of fortification of the central elevation slope (Fig. 2.). After the final processing and reviewing in a multidisciplinary way, we shall arrive at scientific and expert realisations on medieval fortified settlements and their architectural elements, the extent of which is rare in Croatia.

Tablica 1. Pregled osnovnih podataka o grobnim cjelinama na lokalitetu Crkvari-Sv. Lovro - istraživanja 2006.

Table 1. Basic data about graves on the site Crkvari st. Lovro church - excavations 2006.

Broj groba	Orijentacija ⁹	∇ ¹⁰	Dob u trenutku smrti ¹¹	Trag rake/lijesa	Položaj ruku
117	S-J, 26° →Z	206.166	odrasla osoba	+/+	prekrižene na trbuhu
118	S-J, 26° →Z	205.995	odrasla osoba	+/-	neistražen/nepoznat
119	S-J, ?° →Z	206.122	odrasla osoba	-/-	neistražen/nepoznat
120	S-J, 31° →Z	205.892	odrasla osoba	+/-	neistražen/nepoznat
121	Z-I, 29° →J	205.647	odrasla osoba	-/-	ispružene uz tijelo
122	Z-I, 32° →J	205.525	odrasla osoba	+/+	neistražen/nepoznat
123	Z-I, 30° →S	kostur: 205.295 ; vrh rake 206.329	adolescent	+/+	ispružene uz tijelo
124	Z-I, 4° →J	205.263	odrasla osoba ili adolescent	+/-	nepoznat
125	Z-I, 33° →S	kostur: 205.212 ; vrh rake 206.329	veliko dijete ili adolescent	+/+	ispružene uz tijelo
126	Z-I, 17° →J	205.285	odrasla osoba	-/-	lijeva nepoznato, desna ispružena uz tijelo ili položena nisko na zdjelici – nije sigurno
127	Z-I, 33° →S	kostur: 205.144 ; vrh rake 206.329	odrasla osoba	+/+	lijeva nisko na zdjelici, desna na trbuhu, odnosno visoko na zdjelici
128	Z-I, 16° →J	205.332	adolescent ili odrasla osoba?	+/-	nepoznat
129	Z-I, 17° →J	205.337	odrasla osoba	-/-	nepoznat
130	Z-I	205.157	odrasla osoba?	-/-	nepoznat
131	Z-I, 16° →J	205.362	odrasla osoba?	+/-	nepoznat
132	Z-I, 6° →J	205.125	odrasla osoba	-/-	nepoznat
133	Z-I, 4° →S	205.126	odrasla osoba	+/+	desna ispružena uz tijelo, lijeva neistražena
134	Z-I, ?° →J	204.804	odrasla osoba?	+/-	nepoznat
135	?	205.123	odrasla osoba?	+/-	nepoznat
136	Z-I, 30° →J	204.826	odrasla osoba	+/+	lijeva ispružena/desna nepoznato
137	Z-I, 17° →J (raka)	205.093	odrasla osoba	+/-	nepoznat
138	Z-I, 20° →J	204.76	odrasla osoba ili adolescent	+/-	neistražen/nepoznat
139	Z-I, ?° →J	204.712	odrasla osoba?	+/-	nepoznat
140	Z-I, 24° →J	204.719	odrasla osoba	+/-	nepoznat

9 Orijentacija Z-I znači: glava na zapadu, noge na istoku. Orijentacija S-J – glava na sjeveru, noge na jugu itd. Otklon u stupnjima je prikazan za odstupanje glave (odnosno linije glava-noge) od linije Z-I, odnosno od linije S-J ukoliko je tako navedeno.

10 Navedene su apsolutne visine kostura, a ne vrha grobne rake (ukoliko nije suprotno navedeno).

11 Podatak o dobi u trenutku smrti pokojnika iz grobnih cjelina koje se ovdje objavljuju nije još antropološki potvrđen. Stručna analiza je u tijeku; obavlja je dr. sc. Mario Šlaus, Odjel za arheologiju HAZU, koji je izradio stručnu analizu (neobjavljenu) osteoloških ostataka iz grobnih cjelina istraženih prije 2006. godine.